

TOKOVI

Borislav Pečić
književnik, Beograd

BESEDA O DEMOKRATIJI, CIVILIZACIJI I KULTURI

Demokratija je, ma koliko je smatrali najboljim od svih rđavih vidova ljudske zajednice, istovremeno i njen najneprirodniji oblik. U prirodi, koja čini genetsku osnovu našeg postojanja, bili vernici ili nevernici, demokratije nema. U čoporu majmuna, zna se ko je gazda. Tigru ne treba saglasnost kože da je pojede, niti se zmija s mišem sporazumeva oko toga ko će čiji ručak biti. Između mungosa i kobre obed se odlučuje očajničkim ratom, koji ne poznaje konsenzus, ni pravo veta. A jedno od najbitnijih demokratskih načela, obezbeđenje prava manjine, jer većina je već i brojem zaštićena, u prirodi nije poznato. Orao, u apsolutnoj manjini prema jatuu jarebica, ne podleže zakonu većeg broja, i ne pristaje da ga one pojedu, iako mu demokratija to izričito nalaže. Pravo zajemčuje sila, pravda je uvek za jačeg.

U humanoju civilizaciji, demokratija se protivi urođenim svojstvima ljudskog bića, kako je stvoreno i kroz stoleća naopakom povešću formirano. Takvom biću, već i po dominantnom dejstvu naslednih egoističnih faktora, više odgovara autoritarnost nego demokratija. Da ne govorimo koliko totalitarizam više odgovara totalnim uslovima nove tehnologije života i organizaciji proizvodnje dobara, nužnih prividno za njegovo održanje, a stvarno jedino za proizvodnju, pri čemu se pre misli na ekonomičan spoj kapitalizma i totalitarizma nego na spoj ovog poslednjeg s poslovično neefikasnim socijalizmom.

Takvo stanje stvari može biti žalosno, ali se ne sme prevideti ako iskreno želimo da nam zajednica sledi *neprirodan*, a ne prirodan put razvoja, i tako se spase paralele sa čoporom tigrova ili brlogom divljih svinja, u kojima odnose među jedinkama određuje isključivo snaga kandži i kljova.

Demokratija zahteva odricanje od prirodnih instinkata, žrtvovanje osionog ubeđenja da smo od drugih vredniji, sposobniji, pa prema tome

zaslužniji da od tih drugih budemo bogatiji, moćniji, srećniji, žrtvovanje suverenog ega neistinotoj ideji ravnopravnosti svih ljudi i njihovom neubedljivom pravu na svoj deo sreće, slobode i blagostanja.

Izvestan stepen običajne demokratije mogao se razviti u plemenskom varvarstvu, ali je, u okolnostima zamršenog savremenog života, njen razvijeniji građanski oblik nemoguć bez stanovitog nivoa kulture i civilizacije. Civilizacija je u suštini višestruko preoblikovanje smisla za kompromis u način života koji dopušta da u njega svi stanemo, gurajući se što manje i što manje jedan drugome na žulj stajući. Totalitarizam, koji je uvek i necivilizovan, jer mu se stalno nekud žuri, premda u krajnjem ishodu uvek kasni, ne mari mnogo za naše žuljeve. Počesto ni za noge. Ni kako i gde gazi, dok ide, dok nekuda gazi.

Drugi bitan uslov za demokratiju je kultura, ono što građanskoj civilizaciji daje duhovni smisao. Ako, kao što veli Berđajev, i ekonomija ima svoj duhovni supstrat, ako njena uloga nije samo u tome da nas nahrani, odene, snabde izlišnim predmetima i život nam učini udobnim, nego i da nam omogući oslobođenje od materijalnih briga i posveti duhovnim, pogotovo takav smisao ima demokratija kojoj je misija i dužnost da različite, protivurečne, prirodne egoistične ambicije i interese organizuje u *neprirodan* ali podnošljiv egzistencijalan sklad.

Bez civilizacije i kulture, demokratije nema. Zato je i nema tamo gde se pod civilizacijom podrazumeva samo elektrifikacija, a pod kulturom isključivo ateizam. Ali ni tamo gde hladan frižider i vrela vera zamenjuju sve ostalo.

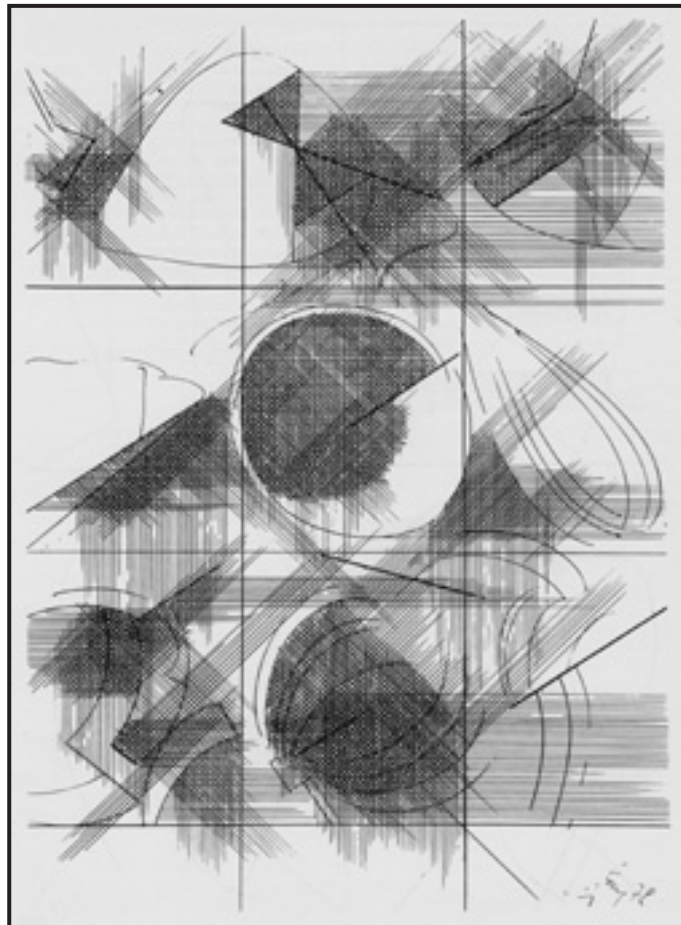
Svestan sam toga da između pojedinaca ili grupa s jedne strane i zajednice s druge, dolazi do sukoba interesa. Svestan sam da zajednica mora sprovesti i mere koje idu na štetu pojedinaca i njihovih grupa. Dužnost vlade je staranje o celini. Ali i te grupe, i ti pojedinci, u istinskoj demokratiji, puno pravo imaju da se za uže interese bore. I da se za njih bore *bez obzira jesu li u pravu ili nisu, jesu li u manjini ili većini*. U vidu imam ranije štrajkove u Velikoj Britaniji i sadašnje u Jugoslaviji. Smatram ih suverenim izrazom građanske i industrijske demokratije. A da se vojska na ulice izvede, kao što se neoprezno obećava, da se načini prestup ravan gluposti, uvek ima vremena. U vidu takođe imam izvesna mišljenja koja se ne slažu sa zvaničnom politikom. Pa šta? Sa tom politikom počinju da se ne slažu i njeni zvaničnici. Politika time ne postaje ni bolja ni gora. Tek – demokratska. I tek demokratska kad postane, može pokušati i bolja da bude. Pre toga, ostaće ista ili gora.

U tom svetlu sa simpatijama slušam glasove razuma iz Slovenije. (I namerno zaboravljam one među njima koji razum žele samo za sebe.) Kroz te glasove obraća nam se Evropa i njena demokratska tradicija.

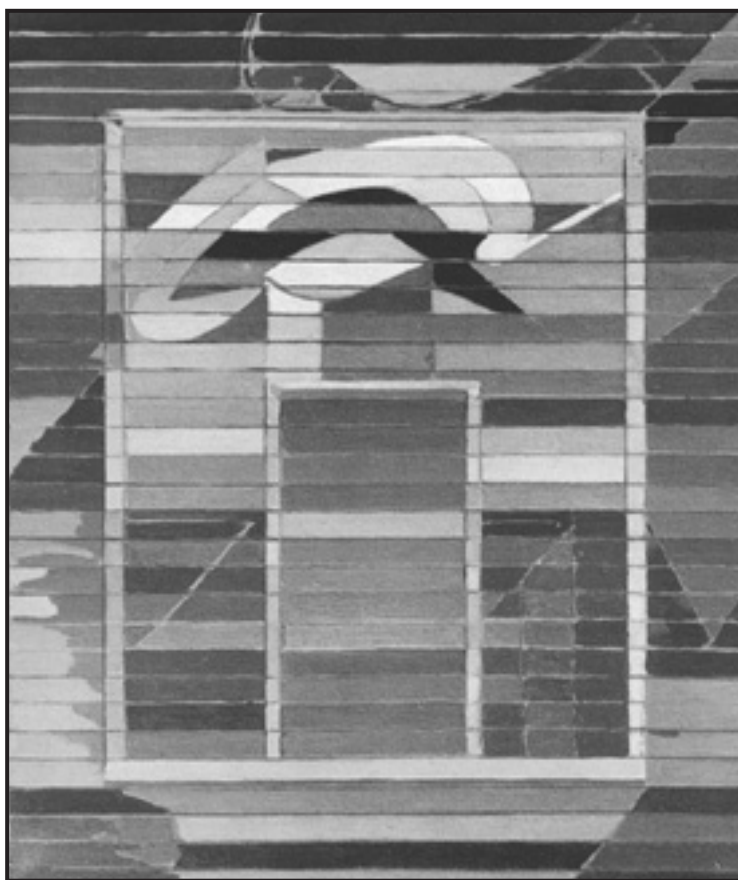
Obraća nam se njena civilizacija, njena kultura. Obraća se nama – Evropljanima. Ako ove tendencije budu pobeđene silom, bojim se da će ubrzo doći dan kada će današnji pobeđnici morati reći kao nekada nesrećni trijumfator Pir:

“Još jedna ovakva pobeđa i mi smo izgubljeni!”

Samo, Pir je to mogao reći, jer još nije bio sve izgubio. Naši pobeđnici neće imati više šta da izgube.

Stojan Ćelić – *Crtež*

Stojan Ćelić – *EHO IX*, 1975